

OPINIE i ANALIZY

INSTYTUTU DE REPUBLICA

Po co nam
samorząd terytorialny?
Wyzwania XXI w.,
w tym wojna w Ukrainie,
a zadania samorządów
i ich wpływ na rozwój
oraz konkurencyjność państwa

DR KATARZYNA CICHOS

OPINIE i ANALIZY

INSTYTUTU DE REPUBLICA

Po co nam
samorząd terytorialny?
Wyzwania XXI w.,
w tym wojna w Ukrainie,
a zadania samorządów
i ich wpływ na rozwój
oraz konkurencyjność państwa

DR KATARZYNA CICHOS

Redakcja serii

dr hab. Bogumił Szmulik, prof. ucz.
dr Magdalena Maksymiuk
mgr Łukasz Gołęb

Projekt graficzny

Robert Wojniusz

Redakcja

Katarzyna Bajura (Studio Format)

Korekta

Ilona Kalamon (Studio Format)

Skład i łamanie

Joanna Syrewicz

© Copyright by Instytut De Republica 2022

ISBN 978-83-67253-49-9 (online)

Wydawca

Instytut De Republica
ul. Belwederska 23 lok. 1
00-761 Warszawa
+48 22 295 07 29
e-mail: instytut@iderepublica.pl
www.iderepublica.pl

Spis treści

Główne wnioski 7

Wprowadzenie 8

Cele Zrównoważonego Rozwoju

v. obszary działań samorządów lokalnych 10

Indeks i rankingi rozwoju a samorzady 19

Wnioski 24

Bibliografia 25

Po co nam samorząd terytorialny? Wyzwania XXI w., w tym wojna w Ukrainie, a zadania samorządów i ich wpływ na rozwój oraz konkurencyjność państwa

dr Katarzyna Cichos

Streszczenie

Proces zarządzania (i rola interesariuszy) ma nie tylko wpływ na bezpieczeństwo i budowanie światowego pokoju, ale również odgrywa główną rolę w realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju (SDG) Agendy 2030, tj., rezolucji ONZ przyjętej 25 września 2015 r. przez szefów państw i rządów na szczycie ONZ. Realizacja SDG, w momencie groźby ograniczenia dostępu do zasobów (wskutek wojny czy zmian klimatycznych), staje się kluczowa w kontekście kształtowania stabilności gospodarczej, dającej fundament globalnemu bezpieczeństwu. W ekspertyzie przeanalizowano relacje między rozwojem gospodarczym i konkurencyjnością a samorządem lokalnym. Głównym celem ekspertyzy jest postawienie pytania, jak ważna dla konkurencyjności i produktywności jest decentralizacja oraz jak ważne są samorządy, dla zrównoważonego rozwoju państw. Ponadto w pracy porównano zakres celów zrównoważonego rozwoju wskazanych w Agendzie 2030 z działaniami samorządów lokalnych, jak również uwzględniono zadania samorządów, które stają się kluczowe w obliczu konfliktu zbrojnego, czy wystąpienia sytuacji nadzwyczajnej, jak np. w Ukrainie po ataku przez Rosję.

Słowa klucze

Samorząd lokalny, Agenda 2030, subsydiarność, zrównoważony rozwój, stany nadzwyczajne, SDG a konflikty

Główne wnioski

1. Państwa chcące skutecznie zapewnić zrównoważony rozwój społeczny, jak również zwiększyć produktywność czy zagwarantować bezpieczeństwo obywateli w sytuacji nadzwyczajnej, powinny rozważyć reformę funkcjonowania samorządów lokalnych i regionalnych.
2. Decentralizacja poprawia efektywność zaspokajania podstawowych potrzeb, zapewnia lepsze zarządzanie poprzez wzmocnienie pozycji ludzi oraz nadanie im poczucia kontroli i autonomii w procesie dystrybucji zasobów publicznych, ostatecznie powoduje poprawę rozwoju i redukcję ubóstwa.
3. W krajach europejskich władze lokalne są odpowiedzialne za edukację, opiekę społeczną, służbę zdrowia, mieszkalnictwo i budownictwo, transport drogowy i bezpieczeństwo, zaopatrzenie w wodę i kanalizację itp. Niektóre „podstawowe usługi/obowiązki” samorządów można zidentyfikować we wszystkich rodzajach administracji, w tym tych o strukturze federalnej i unitarnej.
4. Rola władz lokalnych w ramach samej nauki o rozwoju jest wciąż prawie niezauważana, nigdy nie została właściwie zbadana czy też zmierzona w licznych światowych indeksach i rankingach. Z tego też względu nadal (z ekonomicznego punktu widzenia) bardzo trudno jest udowodnić, że brak decentralizacji powoduje niższy poziom produktywności. Istnieje jednak ścisła korelacja między decentralizacją a konkurencyjnością i produktywnością państwa.
5. Obserwując zestawienie najlepiej i najgorzej rozwiniętych państw, widzimy, że im lepiej funkcjonujący samorząd (mniej skorumpowany, bardziej upodmiotowiony itp.), tym wyższy poziom konkurencyjności państw.
6. W sytuacji zmieniającej się sytuacji globalnej i zwiększonego ryzyka powstania konfliktów, sytuacji nadzwyczajnych wywołanych zmianami klimatycznymi itp., budowanie samodzielności społeczeństwa na poziomie lokalnym może mieć kluczowe znaczenie dla jego bezpieczeństwa.

Wstęp

Proces zarządzania (i rola interesariuszy) ma nie tylko wpływ na bezpieczeństwo i budowanie światowego pokoju, ale również odgrywa główną rolę w realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju (SDG) Agendy 2030, tj. rezolucji ONZ przyjętej 25 września 2015 r. przez szefów państw i rządów na szczycie ONZ. Realizacja SDG, w momencie groźby ograniczenia dostępu do zasobów, staje się kluczowa w kontekście kształtowania stabilności gospodarczej, dającej fundament globalnemu bezpieczeństwu. Stanowi ona bowiem sposób na poprawę konkurencyjności państw, rozumianej jako „zdolność kraju (regionu) do realizacji celów wykraczających poza PKB dla swoich obywateli”¹.

Konkurencyjność jest określana przez produktywność mierzoną wartością towarów i usług wytworzonych na jednostkę przez kapitał ludzki i zasoby naturalne narodu. Według Paula Krugmana „zdolność kraju do poprawy swojego standardu życia z biegiem czasu zależy prawie całkowicie od jego zdolności do zwiększenia produkcji na pracownika”². Konkurencyjność jako zdolność kraju (regionu) do realizacji celów wykraczających poza PKB dla swoich obywateli jest mierzona kilkoma wskaźnikami globalnymi. Najpopularniejszymi sposobami porównywania rozwoju gospodarczego między krajami są: PKB (produkt krajowy brutto), PNB (produkt narodowy brutto) i DNB (dochód narodowy brutto); jednak każdy z tych trzech mierników dostarcza ograniczonych informacji na temat poziomu rozwoju kraju. Nie biorą np. pod uwagę wszystkich działań, które nie są zmonetyzowane, m.in. prac domowych, rolnictwa na własne potrzeby itp.; nie potrafią też uchwycić kulturowych, społecznych, politycznych i innych aspektów życia ludzi³ ani innych cech, które mają wpływ na produktywność kraju, takich jak instytucje publiczne i prywatne, korupcja, infrastruktura, wydajność rynku pracy, warunki do prowadzenia działalności gospodarczej itp. Niektóre z tych zagadnień są uwzględniane przez inne wskaźniki, takie jak Human Development Index (HDI), Multidimensional Poverty Index (MPI), SDG Index itp. Najbardziej kompleksowe raporty porównujące

¹ K. Ainger, S. Bärenthaler-Sieber, J. Vogel, *Competitiveness of EU vs. US Part 1, 2, 7, 9 of the study Competitiveness under new perspectives*, WWWforEurope Policy Paper No. 29, Vienna 2015.

² P. Krugman, *The Age of Diminishing Expectations*, Cambridge, Massachusetts–London 1994.

³ M. Haq, *The Human Development Paradigm* [w:] *Handbook of Human Development, Concepts, Measures, and Policies*, S. Fukuda-Parr S., A.K. Shiva Kumar (ed.), Oxford 2009.

międzynarodową konkurencyjność (na bazie bardzo szczegółowych kryteriów) to Global Competitiveness Report oraz IMD World Competitiveness Ranking (WCR).

Poniższa analiza stanowi drugą z cyklu, w którym obok teoretyczno-prawnych przesłanek wskazujących na potrzebę efektywnej decentralizacji omówiono zakres działania samorządu i porównano proces rozwoju oraz konkurencyjności państw scentralizowanych i państw zdecentralizowanych.

Głównym celem ekspertyzy jest wskazanie obszarów, które czynią samorządy kluczowymi podmiotami zwiększania konkurencyjności i produktywności, jak również stabilności, nawet w sytuacji konfliktu zbrojnego. W tym celu w ekspertyzie przy użyciu metody porównawczej zestawiono wyniki osiągnięte przez państwa w poszczególnych rankingach z tymi uzyskanymi w ramach badań nad wskaźnikiem rozwoju ludzkiego (HDI). Ponadto wskazano obszary rozwoju na przykładzie celów Agendy 2030 i zestawiono je z zadaniami samorządu, pokazując, jak znaczący zakres kluczowych dla rozwoju, jak również dla bezpieczeństwa państwa obszarów rozwoju, realizują samorządy.

Cele Zrównoważonego Rozwoju v. obszary działań samorządów lokalnych

W 2016 r. weszła w życie Agenda 2030, która poprzez 17 celów zrównoważonego rozwoju i 169 związanych z nimi zadań (z języka angielskiego zwanych targetami) zidentyfikowała najważniejsze wyzwania świata do roku 2030. W poniższej tabeli zestawiono cele zrównoważonego rozwoju przyjęte w Agendzie 2030 z obowiązkami czy też zadaniami realizowanymi przez europejskie samorządy lokalne i regionalne, które bezpośrednio odpowiadają przyjętym celom lub zadaniom. Zadania zostały uzupełnione odpowiednią adnotacją, wskazującą, jak istotną rolę odgrywają nie tylko w okresie pokoju i rozwoju, ale również w sytuacji nadzwyczajnej, w tym stanu wojny. Stan wojny i sytuacja nadzwyczajna są stosowane zamiennie. Sytuacja nadzwyczajna może wynikać ze stanu wojny, ale również ze zmian klimatycznych. Jednocześnie prowadzony konflikt może spowodować stany nadzwyczajne nie tylko w państwie konfliktu, ale i całego regionu. Potrzeba odporności lokalnej i regionalnej występuje w każdym z możliwych scenariuszy, tj. okresu przygotowawczego do ewentualnej sytuacji nadzwyczajnej, czasu wystąpienia sytuacji nadzwyczajnej na danym terenie czy też działań w warunkach ponoszenia skutków wystąpienia sytuacji nadzwyczajnej na terenie z nim graniczącym.

Cel	Obowiązki/zadania samorządów lokalnych i regionalnych (w tym w sytuacji konfliktu)
1. Wyeliminować skrajne ubóstwo.	• Rozwój gospodarczy, opracowanie lokalnych i regionalnych strategii rozwoju (plany w zakresie sytuacji nadzwyczajnych). • Opieka społeczna, pomoc socjalna, działania na rzecz włączenia społecznego (opieka nad uchodźcami wewnętrznymi). • Polityka mieszkaniowa, przeciwdziałanie i pomoc osobom bezdomnym (przeciwdziałanie bezdomności uchodźców wewnętrznym). • Usługi gazowe, elektryczne i grzewcze (zabezpieczenie źródeł na wypadek sytuacji nadzwyczajnych). • Przeciwdziałanie bezrobociu i wsparcie osób bezrobotnych (w tym migrantów wewnętrznym).

2. Wyeliminować głód, osiągnąć bezpieczeństwo żywnościowe i lepsze odżywianie oraz promować zrównoważone rolnictwo.	• Opieka społeczna, pomoc socjalna, w tym tworzenie stołówek dla najbardziej potrzebujących (w tym dla migrantów wewnętrznych). • Rozwój infrastruktury rolniczej, w tym melioracja, retencja, zarządzanie magazynami, przeciwdziałanie suszom i powodziom itd. (magazyny gwarantujące dostęp do żywności w sytuacji kryzysu). • Rozwój gospodarczy, opracowanie lokalnych i regionalnych strategii rozwoju, w tym w zakresie bezpieczeństwa żywnościowego, dostępu do wody, w tym na wypadek katastrof naturalnych, czy wojny. • Promocja zdrowego żywienia. • Wspieranie tradycyjnych rozwiązań i praktyk.
3. Zapewnić wszystkim ludziom w każdym wieku zdrowe życie oraz promować dobrobyt.	• Opieka społeczna i zdrowie publiczne (w tym dla migrantów wewnętrznych i kombatantów). • Zarządzanie szpitalami, zmniejszenie niedożywienia i poprawa opieki zdrowotnej nad matką i dzieckiem (w tym wsparcie dla szpitali polowych, czy szpitali na terenach objętych konfliktem lub stanem nadzwyczajnym). • Profilaktyka i promocja dobrego samopoczucia (pomoc psychologiczna dla ofiar i uczestników wojny lub stanu nadzwyczajnego). • Tworzenie terenów rekreacyjnych (oraz miejsc rekonwalescencji). • Bezpieczne zarządzanie ruchem drogowym, budowa ścieżek rowerowych i infrastruktury umożliwiającej aktywność zawodową (odbudowa, rozminowanie). • Lokalne i regionalne strategie środowiskowe i działania mające na celu zmniejszenie liczby zgonów i chorób spowodowanych niebezpiecznymi chemikaliami oraz zanieczyszczeniem i skażeniem powietrza, wody i gleby (w tym na wypadek ataków chemicznych, biologicznych, czy awarii reaktorów atomowych). • Lokalne i regionalne wczesne ostrzeganie, ograniczanie ryzyka i zarządzanie zagrożeniami dla zdrowia.
4. Zapewnić wszystkim edukację wysokiej jakości oraz promować uczenie się przez całe życie.	• Edukacja (w tym kształcenie przedszkolne, podstawowe, średnie, techniczne, zawodowe i wyższe dostępne dla dzieci mieszkających na terenach objętych konfliktem lub stanem nadzwyczajnym). • Edukacja, szkolenie zawodowe i inne formy wsparcia dla osób znajdujących się w trudnej sytuacji, w tym osób niepełnosprawnych, ludów tubylczych, osób wykluczonych itp. (migrantów wewnętrznych, ofiar konfliktu). • Dostosowanie obiektów edukacyjnych i szkoleniowych do wymogów rozwoju zatrudnienia w regionie; edukacja i szkolenia dla dorosłych oraz kursy doskonalenia nauczycieli (z uwzględnieniem zagrożeń wynikających ze skutków stanów nadzwyczajnych). • Budowanie lokalnych placówek edukacyjnych, które są wrażliwe na dzieci, niepełnosprawność i płeć oraz zapewniają bezpieczne, wolne od przemocy, integracyjne i efektywne środowisko uczenia się (w tym dla dzieci, które utraciły rodziców w wyniku konfliktu, przymusowej migracji itp.). • Promocja kultury (również w czasie konfliktu).

5. Osiągnąć równość płci oraz wzmocnić pozycję kobiet i dziewcząt.	• Skuteczny udział i równe szanse przywództwa na poziomie lokalnym i regionalnym (z wykorzystaniem potencjału kobiet również w sytuacjach nadzwyczajnych). • Eliminacja wszelkich form dyskryminacji kobiet w administracji lokalnej i regionalnej. • Wspieranie programów antydyskryminacyjnych lokalnych organizacji pozarządowych i działań promujących wzmocnienie roli kobiet. • Skuteczna realizacja krajowych programów skoncentrowanych na eliminowaniu wszelkich szkodliwych praktyk, takich jak małżeństwa dzieci, okaleczanie żeńskich narządów płciowych lub przemoc wobec kobiet (wsparcie dla ofiar konfliktów, w tym ofiar gwałtów).
6. Zapewnić wszystkim ludziom dostęp do wody i warunków sanitarnych poprzez zrównoważoną gospodarkę zasobami wodnymi.	• Zaopatrzenie w wodę, w tym jakość wody i efektywność jej wykorzystania (w tym w sytuacji nadzwyczajnej i zabezpieczenie zbiorników wody pitnej w czasie konfliktu). • Infrastruktura wody pitnej i sanitarnej (odpowiednio zabezpieczona). • Ścieki (systemy odporne na stany wyjątkowe). • Ochrona i odtwarzanie lokalnych i regionalnych ekosystemów związanych z wodą, w tym gór, lasów, terenów podmokłych, rzek, warstw wodonośnych i jezior. • Działania organizacji pozarządowych i władz lokalnych na rzecz wspierania i wzmacniania udziału społeczności lokalnych w poprawie gospodarki wodno-sanitarnej (w tym zaangażowanie wojsk terytorialnych).
7. Zapewnić wszystkim dostęp do źródeł stabilnej, zrównoważonej i nowoczesnej energii po przystępnej cenie.	• Usługi gazowe, elektryczne i grzewcze (niezależne od sieci centralnej, dające gwarancje bezpieczeństwa w sytuacji awarii w innej części państwa, lub regionu). • Efektywność energetyczna i bezpieczeństwo na poziomie lokalnym i regionalnym (uwzględniająca stany nadzwyczajne). • Lokalne i regionalne inwestycje w infrastrukturę energetyczną i technologie czystej energii (uwzględniające stany nadzwyczajne). • Lokalna i regionalna pomoc finansowa na wykorzystanie rozwiązań czystej energii, m.in. dotacje na montaż paneli słonecznych, wymiany pieców itp. (budowa samodzielności energetycznej gospodarstw i przedsiębiorstw dająca gwarancję samodzielności energetycznej i bezpieczeństwa na wypadek sytuacji nadzwyczajnej).

8. Promować stabilny, zrównoważony i inkluzyjny wzrost gospodarczy, pełne i produktywne zatrudnienie oraz godną pracę dla wszystkich ludzi.	• Dostosowanie bazy edukacyjno-szkoleniowej do wymogów rozwoju zatrudnienia w regionie (w tym migracji wewnętrznej i stanów nadzwyczajnych). • Wsparcie zatrudnienia i biznesu (w tym migrantów wewnętrznych). • Pomoc i aktywizacja bezrobotnych (w tym migrantów wewnętrznych, kombatanów). • Polityki zorientowane na rozwój lokalny i regionalny, które wspierają działalność produkcyjną, tworzenie godnych miejsc pracy, przedsiębiorczość, kreatywność i innowacyjność (w tym w zakresie rozwoju technologii dających gwarancje bezpieczeństwa energetycznego, żywnościowego itp.). • Lokalne wdrażanie strategii i prawa państwa w celu wyeliminowania pracy przymusowej, współczesnego niewolnictwa i handlu ludźmi oraz zapewnienia zakazu i eliminacji najgorszych form pracy dzieci (w tym ochrona ofiar konfliktów). • Ochrona praw pracowniczych i promowanie bezpiecznego środowiska pracy na poziomie lokalnym i regionalnym.
9. Budować stabilną infrastrukturę, promować zrównoważone uprzemysłowienie oraz wspierać innowacyjność.	• Tworzenie infrastruktury rolniczej, w tym retencji, melioracji, magazynów itp. (z uwzględnieniem sytuacji nadzwyczajnych). • Budowa infrastruktury publicznej, w tym dróg, mostów i dworców autobusowych, rozwój kolei (z uwzględnieniem sytuacji nadzwyczajnych). • Transport publiczny, planowanie przestrzenne. • Inicjatywa lokalna i regionalna mająca na celu unowocześnienie możliwości technologicznych sektorów przemysłowych (współpraca z biznesem, uniwersytetami itp.). • Obowiązek dostępu do informacji i komunikacji ze społecznością lokalną (w tym rozwój technologii).
10. Zmniejszyć nierówności w krajach i między krajami.	• Promocja równości społecznej i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu w regionie (w tym ochrona migrantów i migrantów wewnętrznych, kombatanów itp.). • Lokalne i regionalne programy i działania na rzecz włączenia społecznego, gospodarczego i politycznego (w tym ochrona migrantów i migrantów wewnętrznych, kombatanów itp.). • Lokalne i regionalne programy i udogodnienia dla migrantów.

11. Uczynić miasta i osiedla ludzkie bezpiecznymi, stabilnymi, zrównoważonymi oraz sprzyjającymi włączeniu społecznemu.	• Zrównoważony rozwój terytorium miast (z uwzględnieniem infrastruktury niezbędnej na wypadek stanów nadzwyczajnych). • Zarządzanie mieszkaniem komunalnymi, budynkami administracyjnymi i obiektami użyteczności publicznej (w tym w zakresie przeciwdziałania bezdomności ofiarom wojny i innych stanów nadzwyczajnych). • Zarządzanie i planowanie systemów transportowych (w tym transportu publicznego). • Ochrona i wzmacnianie lokalnych i regionalnych zasobów naturalnych i bioróżnorodności. • Polityka i programy dotyczące jakości powietrza oraz gospodarki odpadami. • Bezpieczeństwo. • Rozwój infrastruktury (drogi, magazyny itp. z uwzględnieniem sytuacji nadzwyczajnych). • Planowanie osiedli ludzkich, w tym dostęp do terenów zielonych i publicznych. • Turystyka, sport, dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze. • Opracowanie i wdrażanie zintegrowanych polityk i planów na rzecz integracji, efektywnego gospodarowania zasobami, łagodzenia i adaptacji do zmian klimatu oraz odporności na katastrofy.
12. Zapewnić wzorce zrównoważonej konsumpcji i produkcji.	• Budowa infrastruktury rolniczej, w tym targowisk, magazynów itp. (gwarantującej dostęp do żywności w sytuacjach nadzwyczajnych). • Turystyka, sport i wypoczynek. • Lokalne i regionalne, przyjazne dla środowiska gospodarowanie chemikaliami i odpadami (w tym na wypadek stanów nadzwyczajnych). • Lokalna infrastruktura recyklingu i gospodarki o obiegu zamkniętym (gwarantująca samodzielność również w sytuacji kryzysu w innych regionach). • Promocja produktów lokalnych i regionalnych, skracanie łańcuchów dostaw (gwarantująca bezpieczeństwo na wypadek stanów nadzwyczajnych i zagrożonych łańcuchów dostaw).
13. Podjąć pilne działania w celu przeciwdziałania zmianom klimatu i ich skutkom.	• Ochrona środowiska. • Lokalne i regionalne strategie i cele redukcji emisji gazów cieplarnianych i CO₂. • Ochrona przeciwpożarowa. • Wykształcenie lokalnej i regionalnej odporności oraz zdolności adaptacyjnej, oraz strategii zarządzania zagrożeniami związanymi z klimatem i klęskami żywiołowymi.
14. Chronić oceany, morza i zasoby morskie oraz wykorzystywać je w sposób zrównoważony.	• Lokalne i regionalne strategie zarządzania ochroną środowiska i zanieczyszczeniem mórz (w tym powstałe w wyniku sytuacji nadzwyczajnej). • Zrównoważony rozwój terytorium, w tym zarządzanie i ochrona ekosystemu morskiego i przybrzeżnego. • Ochrona i wzmacnianie zasobów naturalnych i bioróżnorodności, w tym ochrona obszarów przybrzeżnych i morskich.

15. Chronić, przywrócić oraz promować zrównoważone użytkowanie ekosystemów lądowych, zrównoważone gospodarowanie lasami, zwalczać pustynnienie, powstrzymać i odwracać proces degradacji gleby oraz powstrzymać utratę różnorodności biologicznej.	• Ochrona środowiska, w tym ochrona, odtwarzanie i zrównoważone użytkowanie lądowych i śródlądowych ekosystemów słodkowodnych i ich zasobów, w szczególności lasów, terenów podmokłych, gór itp. (w tym ubytki powstałe w wyniku sytuacji nadzwyczajnej). • Ochrona i wzmacnianie lokalnych i regionalnych zasobów naturalnych i bioróżnorodności. • Ochrona przeciwpożarowa. • Lokalne i regionalne programy mające na celu zwiększenie potencjału społeczności lokalnych i dążenie do możliwości utrzymania terenów z uwzględnieniem potrzeby ich ochrony.
16. Promować pokojowe i inkluzywne społeczeństwa, zapewnić wszystkim ludziom dostęp do wymiaru sprawiedliwości oraz budować na wszystkich szczeblach skuteczne i odpowiedzialne instytucje, sprzyjające włączeniu społecznemu.	• Zapewnienie integracyjnego, partycypacyjnego i reprezentatywnego podejmowania decyzji (w tym partycypacji obywatelskiej) na poziomie lokalnym i regionalnym. • Promowanie kultury regionalnej oraz obrona i wzmacnianie dziedzictwa kulturowego regionu, w tym języków regionalnych. • Rozwój administracji wewnętrznej i zarządzania. • Poprawa lokalnej demokracji, odpowiedzialności, przejrzystości i możliwości podziału władzy. • Lepsza komunikacja i bardziej responsywna administracja. • Zaangażowanie i podział odpowiedzialności organizacji pozarządowych i lokalnych aktywistów. • Lepsza kontrola środków publicznych oraz ograniczenie korupcji i łapówkarstwa. • Skuteczna realizacja krajowych programów ukierunkowanych na eliminację wszelkich szkodliwych praktyk, takich jak małżeństwa dzieci, wczesne i przymusowe oraz okaleczanie żeńskich narządów płciowych czy przemoc wobec kobiet. • Obowiązek dostępu do informacji i komunikacji ze społecznością lokalną (w tym rozwój technologii). • Opracowanie i testowanie strategii i działań w zakresie zarządzania na poziomie lokalnym na wypadek sytuacji nadzwyczajnej.
17. Wzmocnić środki wdrażania i ożywić globalne partnerstwo na rzecz zrównoważonego rozwoju.	• Współpraca władz regionalnych z władzami lokalnymi i centralnymi, w tym tworzenie stowarzyszeń, podejmowanie działań współpracy międzyregionalnej oraz przynależność do międzynarodowych organizacji samorządowych (w tym wojskami terytorialnymi, harcerstwem itp.). • Partnerstwo i komunikacja pomiędzy społecznością a lokalnymi liderami, która pomaga odzwierciedlić lokalne potrzeby i preferencje (w tym wojskami terytorialnymi, harcerstwem itp.).

Jeśli zatem porównamy cele zrównoważonego rozwoju z obowiązkami i obszarami działań samorządów, zobaczymy nie tylko bardzo duże podobieństwo, ale wręcz niemalże odwzorowanie. Władze lokalne w krajach rozwiniętych odpowiadają za edukację, opiekę społeczną, służbę zdrowia, mieszkalnictwo i budownictwo, transport drogowy i bezpieczeństwo, zaopatrzenie w wodę i kanalizację. Co więcej, porównując kraje europejskie, można znaleźć

ogromne podobieństwa (w zakresie odpowiedzialności samorządu terytorialnego) pomiędzy wszystkimi rodzajami krajów – także tymi o federalnej i zjednoczonej strukturze podziału.

Na przykład jeden z najbardziej zdecentralizowanych krajów w Europie – Niemcy, z systemem federalnym⁴ utworzonym przez Ustawę zasadniczą z 1949 r., zreformowaną w 2006 r. i ponownie w 2009 r., ma trójpoziomowy system samorządów terytorialnych. Tzw. landy odpowiadają m.in. za edukację (w tym szkolnictwo wyższe), regionalny rozwój gospodarczy, dobro i zdrowie publiczne, kulturę, ochronę środowiska, porządek publiczny i sprawy samorządowe. Samorządowe funkcje obowiązkowe powiatu obejmują drogi, komunikację miejską, planowanie przestrzenne, ochronę przeciwpożarową, przyrodniczo-krajobrazową, szpitale, oświatę (szkoły średnie) itp. Do obowiązków gmin należą drogi lokalne, urbanistyka, mieszkalnictwo, kanalizacja, drogi wodne, oświata (szkoły podstawowe), tereny rekreacyjne oraz pomoc społeczna. Dodatkowo gminy mogą odpowiadać za działalność kulturalną, rozwój gospodarczy, turystykę, lokalny transport publiczny, sport i wypoczynek itp.⁵

Bardzo podobny system obowiązuje w Polsce, w której decentralizacja jest przedstawiana jako jedna z najbardziej udanych w historii polskiej transformacji po 1989 r., a jej wyniki uważa się za fundamentalne dla rozwoju Polski na początku lat 90.⁶ Na mocy ustawy z 1990 r. sama tylko gmina (najniższy szczebel trójpoziomowej administracji samorządowej) odpowiada za takie kwestie, jak: zagospodarowanie przestrzenne, ochrona środowiska, infrastruktura publiczna, wodociągi, kanalizacja, transport publiczny, gaz, usługi elektryczne i grzewcze, polityka społeczna i socjalna (w tym opieka zdrowotna), edukacja podstawowa, kultura, sport i rekreacja, utrzymanie ulic, placów, rynków, cmentarzy, terenów zielonych i innych przestrzeni publicznych, zarządzanie mieszkaniem komunalnym, budynkami administracyjnymi i obiektami użyteczności publicznej oraz ochroną.

Zbliżoną odpowiedzialność mają samorządy również we Francji⁷, która jest uważana za jedno z najbardziej scentralizowanych państw w Europie, o długiej historii centralizacji. We Francji istnieją cztery poziomy rządów – państwo lub rząd centralny oraz trzy poziomy administracji zdecentralizowanej: gmina (*la commune*), departament (*le département*) i region (*la région*)⁸. Ostatecznie władze lokalne we Francji mają bardzo podobną odpowiedzialność jak w Polsce czy Niemczech, w tym odpowiadają za sprawy związane ze środowiskiem, takie jak: urbanistyka, infrastruktura komunalna, mieszkalnictwo, lokalne usługi publiczne,

⁴ D. Haschke, *Local Government Administration in Germany* [w:] *Local Government Constitution*, S. Born (ed.), Bonn 1997.

⁵ *Germany, federal country – profile*, OECD, United Cities and Local Governments, 2016, <https://www.oecd.org/regional/regional-policy/profile-Germnay.pdf>.

⁶ J. Regulski, M. Kulesza, *Droga do Samorządu. Od pierwszej koncepcji do inicjatywy Senatu (1981–1989)*, Warszawa 2009; M. Kulesza, *Transformacja ustroju administracyjnego Polski 1990–2000*, „Studia Iuridica” 2000, nr 38, s. 79–86.

⁷ A. Edwards, P. Hupe, *France: A Strong State, Towards a Stronger Local Democracy?* [w:] H. Daemen, L. Schaap, *Citizen and city. Developments in fifteen local democracies in Europe*, Delft 2000, s. 129–144.

⁸ N. Swift, G. Kervella, *A complex system aims to bring French local government closer to the people*, City Mayors Government, 2003, http://www.citymayors.com/france/france_gov.html.

opieka zdrowotna i społeczna, edukacja, sprawy kulturalne, bezpieczeństwo publiczne oraz pomoc w zatrudnieniu i biznesie⁹. Na departamentach spoczywają także obowiązki związane z pomocą socjalną, opieką zdrowotną, pomocą bezrobotnym, edukacją, transportem lokalnym i budową dróg. Zadania regionów dotyczą planowania przestrzennego i rozwoju gospodarczego, w tym kształcenia zawodowego, edukacji (w tym szkół średnich), transportu kolejowego i wodnego oraz działań wspierających gospodarkę¹⁰.

W literaturze zwraca się ponadto uwagę na to, że prawidłowo funkcjonujące samorządy (zarówno w krajach rozwiniętych, jak i rozwijających się) zaspokajają takie potrzeby, jak: kształtowanie postaw demokratycznych, partycypacja społeczna, upodmiotowienie, bezpieczeństwo, kreatywność, korzystanie z wolności politycznych, obywatelskich czy prawa do uczestniczenia w życiu społeczności, rozwój biznesu itp., które są fundamentalne dla rozwoju człowieka. Ponadto od 1992 r. (kiedy państwa przyjęły Ramową konwencję Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu na Szczycie Ziemi w Rio¹¹, a ponad 6000 samorządów ze 113 krajów uczestniczyło w Lokalnej Agendzie 21¹²) samorządy w krajach rozwiniętych włączyły się również w proces ochrony środowiska¹³. Ostatecznie samorządy powołały m.in. program Miasta dla Ochrony Klimatu, a prawie 1000 miast zaakceptowało inwentaryzację emisji gazów cieplarnianych i dobrowolne cele redukcji CO₂¹⁴. Co zaskakujące, w rzeczywistości to samorządy przyjęły ograniczenia Rio znacznie bardziej entuzjastycznie niż rządy stanowe.

Nikolaos Hlepas i in.¹⁵ przedstawili również korzyści płynące z zarządzania lokalnego, do których należą:

- Racjonalność obywatelska: uczestnictwo na poziomie gminnym rozwija kapitał społeczny, zwiększa zaufanie społeczne i ulepsza standardy promujące wspólne działanie; ożywia także kulturę obywatelską i społeczność lokalną.
- Uzasadnienie społeczne: ułatwianie skoncentrowanego na obywatelu podejścia do sprawowania rządów i zwiększanie wiedzy lokalnej; partnerstwo i komunikacja między społecznością a lokalnymi liderami, która pomaga odzwierciedlić lokalne potrzeby i preferencje.

⁹ A. Edwards, P. Hupe, dz. cyt., s. 129–144.

¹⁰ Tamże.

¹¹ Rio. (1992a). United Nations Conference on Environment and Development, *Rio Declaration on Environment and Development*, 3–14.06.1992 (A/CONF.151/26/Rev.1, Vol. I and Corr.1).

¹² Rio. (1992b). United Nations Conference on Environment and Development, Agenda 21, Rio de Janeiro, 3–14.06.1992 (A/CONF.151/26, Vol. I).

¹³ E.F. Gerald, D.J. Barron, *International local government law*, „The Urban Lawyer” 2006, vol. 38, nr 1, s. 1–62.

¹⁴ K. Otto-Zimmermann, *Embarking on global environmental governance. Thoughts on the inclusion of local governments and other stakeholders in safeguarding the global environment*, ICLEI 1/6 (2011), <http://rio20.net/en/documentos/global-environmental-governance-the-role-of-local-governments/>.

¹⁵ N. Hlepas, N. Kersting, S. Kuhlmann, P. Swianiewicz, F. Teles, *Introduction: Decentralization Beyond the Municipal Tier* [w:] *Sub-Municipal Governance in Europe*, 2018, s. 6.

- Uzasadnienie polityczne: poprawa lokalnej demokracji, odpowiedzialności, przejrzystości i możliwości podziału władzy; lokalni liderzy szybciej reagują na opinie obywateli, w tym współpracują z lokalnymi aktywistami i organizacjami pozarządowymi, co przyczynia się do ich rozwoju.
- Uzasadnienie ekonomiczne: bardziej wydajne i efektywne wykorzystanie dostępnych zasobów; lepsza przejrzystość wydatkowania i efektywniejsza kontrola środków publicznych.

Nie da się też nie dostrzegać, jak istotne dla bezpieczeństwa obywateli jest sprawne dostarczanie tych wszystkich wskazanych w Agendzie 2030 podstawowych towarów lub usług w sytuacji nadzwyczajnej czy konfliktu zbrojnego. I oczywiście samo zarządzanie sytuacją konfliktu w miejscu, gdzie on się toczy, będzie należało do zadań administracji centralnej. Niezwykle ważną rolę jest jednak odciążenie władz centralnych przez dobrze przygotowane i sprawnie funkcjonujące samorządy na terenach nieobjętych bezpośrednio sytuacją nadzwyczajną czy konfliktem. Jednocześnie umiejętność współpracy władz lokalnych terenów, na których wystąpiła sytuacja nadzwyczajna, stanowi również niezwykle wsparcie dla organów centralnych. Z tego też względu poprawnie funkcjonujący samorząd lokalny lub regionalny staje się niewątpliwie jednym z najefektywniejszych podmiotów nie tylko wdrażających SDG, ale mogących gwarantować bezpieczeństwo w sytuacjach nadzwyczajnych. Należy bowiem dostrzec, że zarządzanie na poziomie lokalnym nie stanowi konkurencji dla zarządzania centralnego, lecz jest jego umocnieniem i wsparciem. Wnioski takie potwierdzają wyniki rankingów i indeksów porównujących osiągnięcia państwa w zakresie rozwoju i konkurencyjności.

Indeks i rankingi rozwoju a samorzędy

Jednym z najważniejszych indeksów wskazujących na rozwój społeczny jest Human Development Index (HDI), tj. Wskaźnik Rozwoju Ludzkiego. HDI jest sumarycznym, złożonym miernikiem średnich osiągnięć danego kraju w trzech podstawowych aspektach rozwoju człowieka: zdrowiu, wiedzy i poziomie życia publikowanym w ramach raportu od 1991 r.¹⁶ Poniższe tabele wskazują państwa z najwyższym i najniższym wskaźnikiem rozwoju.

Państwa z najwyższym poziomem rozwoju:

Human Development Index and its components

HDI RANK	Human Development Index (HDI)	SDG 3 Life expectancy at birth	SDG 4.3 Expected years of schooling	SDG 4.4 Mean years of schooling	SDG 8.5 Gross national income (GNI) per capita	GNI per capita rank minus HDI rank	HDI rank
	Value	(years)	(years)	(years)	(2017 PPP \$)	2019	2018
Very high human development							
1 Norway	0.957	82.4	18.1 ^a	12.9	66,494	7	1
2 Ireland	0.955	82.3	18.7 ^a	12.7	68,371	4	3
2 Switzerland	0.955	83.8	16.3	13.4	69,394	3	2
4 Hong Kong, China (SAR)	0.949	84.9	16.9	12.3	62,985	7	4
4 Iceland	0.949	83.0	19.1 ^a	12.8 ^a	54,682	14	4
6 Germany	0.947	81.3	17.0	14.2	55,314	11	4
7 Sweden	0.945	82.8	19.5 ^a	12.5	54,508	12	7
8 Australia	0.944	83.4	22.0 ^a	12.7 ^a	48,085	15	7
8 Netherlands	0.944	82.3	18.5 ^a	12.4	57,707	6	9
10 Denmark	0.940	80.9	18.9 ^a	12.6 ^a	58,662	2	10
11 Finland	0.938	81.9	19.4 ^a	12.8	48,511	11	11
11 Singapore	0.938	83.6	16.4	11.6	88,155 ^d	-8	12
13 United Kingdom	0.932	81.3	17.5	13.2	46,071	13	14
14 Belgium	0.931	81.6	19.8 ^a	12.1 ^a	52,085	6	13
14 New Zealand	0.931	82.3	18.8 ^a	12.8 ^a	40,799	18	14
16 Canada	0.929	82.4	16.2	13.4 ^a	48,527	5	14
17 United States	0.926	78.9	16.3	13.4	63,826	-7	17
18 Austria	0.922	81.5	16.1	12.5 ^a	56,197	-3	18
19 Israel	0.919	83.0	16.2	13.0	40,187	14	21
19 Japan	0.919	84.6	15.2	12.9 ^a	42,932	9	20
19 Liechtenstein	0.919	80.7 ^a	14.9	12.5 ^a	131,032 ^{d,i}	-18	19
22 Slovenia	0.917	81.3	17.6	12.7	38,080	15	24
23 Korea (Republic of)	0.916	83.0	16.5	12.2	43,044	4	22
23 Luxembourg	0.916	82.3	14.3	12.3 ^a	72,712	-19	23
25 Spain	0.904	83.6	17.6	10.3	40,975	6	25
26 France	0.901	82.7	15.6	11.5	47,173	-1	26
27 Czechia	0.900	79.4	16.8	12.7 ^a	38,109	9	26
28 Malta	0.895	82.5	16.1	11.3	39,555	6	28
29 Estonia	0.892	78.8	16.0	13.1 ^a	36,019	9	30
29 Italy	0.892	83.5	16.1	10.4 ^a	42,776	0	29
31 United Arab Emirates	0.890	78.0	14.3	12.1	67,462	-24	30
32 Greece	0.888	82.2	17.9	10.6	30,155	14	33
33 Cyprus	0.887	81.0	15.2	12.2	38,207	2	32
34 Lithuania	0.882	75.9	16.6	13.1	35,799	5	35
35 Poland	0.880	78.7	16.3	12.5 ^a	31,623	8	34

¹⁶ Human Development Reports (HDR), United Nations Development Programme, 1991, <https://hdr.undp.org/system/files/documents/hdr1991encompletenostatpdf.pdf>.

Państwa z najniższym poziomem rozwoju:

Low human development							
157	Mauritania	0.546	64.9	8.6	4.7 ¹	5,135	-21
158	Benin	0.545	61.8	12.6	3.8 ^a	3,254	0
159	Uganda	0.544	63.4	11.4 ^a	6.2 ^a	2,123	15
160	Rwanda	0.543	69.0	11.2	4.4 ¹	2,155	12
161	Nigeria	0.539	54.7	10.0 ^a	6.7 ^a	4,910	-19
162	Côte d'Ivoire	0.538	57.8	10.0	5.3 ¹	5,069	-25
163	Tanzania (United Republic of)	0.529	65.5	8.1	6.1 ¹	2,600	2
164	Madagascar	0.528	67.0	10.2	6.1 ^a	1,596	16
165	Lesotho	0.527	54.3	11.3 ¹	6.5 ^a	3,151	-6
166	Djibouti	0.524	67.1	6.8 ¹	4.1 ^a	5,689	-34
167	Togo	0.515	61.0	12.7	4.9 ^a	1,602	12
168	Senegal	0.512	67.9	8.6	3.2 ¹	3,309	-11
169	Afghanistan	0.511	64.8	10.2	3.9 ¹	2,229	0
170	Haiti	0.510	64.0	9.7 ¹	5.6 ^a	1,709	7
170	Sudan	0.510	65.3	7.9 ¹	3.8 ¹	3,829	-18
172	Gambia	0.496	62.1	9.9 ^a	3.9 ^a	2,168	-1
173	Ethiopia	0.485	66.6	8.8 ¹	2.9 ^a	2,207	-3
174	Malawi	0.483	64.3	11.2 ¹	4.7 ¹	1,035	13
175	Congo (Democratic Republic of the)	0.480	60.7	9.7 ¹	6.8	1,063	11
175	Guinea-Bissau	0.480	58.3	10.6 ^a	3.6 ^a	1,996	1
175	Liberia	0.480	64.1	9.6 ^a	4.8 ¹	1,258	8
178	Guinea	0.477	61.6	9.4 ^{a,p}	2.8 ^a	2,405	-12
179	Yemen	0.470	66.1	8.8 ¹	3.2 ¹	1,594 ¹	2
180	Eritrea	0.459	66.3	5.0 ¹	3.9 ^a	2,793 ^a	-17
181	Mozambique	0.456	60.9	10.0	3.5 ¹	1,250	3
182	Burkina Faso	0.452	61.6	9.3	1.6 ^a	2,133	-9
182	Sierra Leone	0.452	54.7	10.2 ¹	3.7 ¹	1,668	-4
184	Mali	0.434	59.3	7.5	2.4 ^a	2,269	-17
185	Burundi	0.433	61.6	11.1	3.3 ^a	754	4
185	South Sudan	0.433	57.9	5.3 ^a	4.8 ^a	2,003 ^a	-10
187	Chad	0.398	54.2	7.3	2.5 ^a	1,555	-5
188	Central African Republic	0.397	53.3	7.6 ¹	4.3 ¹	993	0
189	Niger	0.394	62.4	6.5	2.1 ¹	1,201	-4

Bardzo podobne rezultaty możemy zaobserwować w Global Competitiveness Index. GCI to bardzo wieloaspektowy indeks, który obejmuje mikroekonomiczne i makroekonomiczne podstawy krajowej konkurencyjności. Poniższa tabela wskazuje kraje o najwyższych i najniższych wynikach w skali od 1 do 7¹⁷ uzyskanych przez państwa w latach 2017–2018, tj. w okresie przed epidemią, która nieco zmieniła zasady oceny stosowanej w raporcie.

No.	Country with highest result	Score (from 1 to 7)	No.	Country with lowest result	Score (from 1 to 7)
1.	Switzerland	5,86	117.	Gambia	3,61
2.	United States	5,85	118.	Zambia	3,52
3.	Singapore	5,71	119.	Guinea	3,47
4.	Netherlands	5,66	120.	Benin	3,47
5.	Germany	5,65	121.	Madagascar	3,40
6.	Hong Kong SAR	5,53	122.	Swaziland	3,35
7.	Sweden	5,52	123.	Mali	3,33
8.	United Kingdom	5,51	124.	Zimbabwe	3,32
9.	Japan	5,49	125.	Nigeria	3,30
10.	Finland	5,49	126.	Congo, Democratic Rep.	3,27
11.	Norway	5,40	127.	Venezuela	3,23
12.	Denmark	5,39	128.	Haiti	3,22
13.	New Zealand	5,37	129.	Burundi	3,21
14.	Canada	5,35	130.	Sierra Leone	3,20
15.	Taiwan, China	5,33	131.	Lesotho	3,20
16.	Israel	5,31	132.	Malawi	3,11
17.	United Arab Emirates	5,30	133.	Mauritania	3,09
18.	Austria	5,25	134.	Liberia	3,08
19.	Luxembourg	5,23	135.	Chad	2,99
20.	Belgium	5,23	136.	Mozambique	2,89
			137.	Yemen	2,87

Zestawienie pokazuje, że w jednym i drugim rankingu lista państw, zarówno tych z najwyższym indeksem społecznym czy kompetencyjności, jak i tych z najniższymi rezultatami w znacznej mierze się pokrywa. Jeśli zaś porównamy pozycję państw w Human Development Index i Global Competitiveness Index ze zdecentralizowaną lub nie strukturą administracyjną państwa, to widzimy, że wszystkie kraje sklasyfikowane na szczycie rankingu to albo państwa zdecentralizowane, albo małe państwa z niewielką liczbą ludności (zwykle również

¹⁷ K. Schwab, *The Global Competitiveness Report 2017–2018*, World Economic Forum, 2018, https://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017%E2%80%932018.pdf?_gl=1*5s9kpc*_up*MQ.&gclid=CjwKCAjwqJSaBhBUEiwAg5W9p2X2P1-dlb1RLZpEKSc6yPlziXTE-ArjQDJwtOP8uX1jzBcXE9M90hoCAkEQAvD_BwE (dostęp: 11.10.2022).

z administracją zdecentralizowaną). Z kolei w przypadku państw najsłabiej rozwiniętych i z najniższym poziomem konkurencyjności są to państwa scentralizowane, nieposiadające sprawnie funkcjonującej administracji lokalnej czy regionalnej. Przykładem są dominujące w grupie krajów najsłabiej rozwiniętych państwa afrykańskie, które z reguły nie mają dobrze funkcjonujących samorządów lokalnych czy regionalnych. W literaturze mówi się nawet, że nie ma niepodważalnych sukcesów pod względem wyników i rezultatów zarządzania na szczeblu lokalnym w Afryce¹⁸. Prawdopodobnie ta została dostrzeżona, choć na razie jedynie w skali mikro, tj. realizowanych projektów rozwojowych, np. przez Bank Światowy, który, aby wzmocnić lokalne społeczności i dobre zarządzanie na poziomie lokalnym, do projektów z zakresu pomocy rozwojowej wdrożył podejście Community Driven Development (CDD). Opiera się ono na założeniu, że to społeczność lokalna ma kontrolę nad decyzjami dotyczącymi jej samej. Podejście to było jednym z pierwszych, które nie koncentrowało działań na rzecz rozwoju na rządach centralnych. W rezultacie w państwach objętych projektami udało się wzmocnić lokalne procesy decyzyjne, doprowadzając do efektywniejszego świadczenia podstawowych usług. Ewaluacja zrealizowanych projektów pokazała, że odegrały one pozytywną rolę w poprawie standardu życia gospodarstw domowych, zwiększeniu dostępu do usług, głównie w dziedzinie zdrowia, edukacji, czystej wody pitnej itp. Udowodniono też, że projekty CDD miały pozytywny wpływ na:

- generowanie dochodów – projekty wspierały rozwój infrastruktury (drogi, magazyny itp.) oraz szkoleń, poradnictwa, szkół zawodowych itp.;
- dostęp do wody i rozbudowę kanalizacji – w ramach projektów wybudowano elementy wodociągowe dla infrastruktury pitnej i sanitarnej;
- edukację – projekty odgrywają znaczącą rolę w poprawie dostępu do edukacji i infrastruktury;
- rolnictwa – projekty pomogły w budowie infrastruktury rolniczej;
- zdrowia – projekty doprowadziły do zmniejszenia niedożywienia i poprawy opieki zdrowotnej nad matką i dzieckiem;
- transportu – projekty miały pozytywny wpływ na infrastrukturę publiczną, taką jak drogi, mosty, dworce autobusowe itp.¹⁹

Wszystkie przykłady dowodzą, że działania podejmowane na niższym szczeblu, zwłaszcza w takich dziedzinach jak edukacja, zdrowie, zasoby wodno-sanitarne, infrastruktura itp., które wydają się kluczowe dla rozwoju i konkurencyjności państw, mogą być dużo bardziej

¹⁸ M. Robinson, *Participation, local governance and decentralized service delivery*, [paper prepared for workshop on New Approaches to Decentralized Service Delivery, Institute of Development Studies] Santiago, Chile 2003; L. Cabral, *Decentralization in Africa: Scope, Motivations and Impact on Service Delivery and Poverty*, Overseas Development Institute, 2011, <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.642.1378&rep=rep1&type=pdf>; P. Smoke, *Decentralisation in Africa: goals, dimensions, myths and challenges*, „Public Administration and Development”, 2003, vol. 23, s. 7-16. <http://www.gsdr.org/docs/open/po43.pdf> (dostęp: 11.10.2022).

¹⁹ S. Wong, *What Have Been the Impacts of World Bank Community-Driven Development Programs? CDD impact evaluation review and operational and research implications*, World Bank, Washington 2012.

efektywne, jeśli realizowane są na poziomie lokalnym lub regionalnym. Brak decentralizacji powoduje niewątpliwie niższy poziom produktywności. Tym samym istnieje bardzo bezpośrednia korelacja pomiędzy implementacją celów zrównoważonego rozwoju Agendy 2030, gwarancją bezpieczeństwa żywnościowego czy energetycznego a jakością funkcjonowania samorządów lokalnych.

Wnioski

Państwa chcące skutecznie zapewnić zrównoważony rozwój społeczny, jak również zwiększyć produktywność czy zagwarantować bezpieczeństwo obywateli w sytuacji nadzwyczajnej powinny rozważyć reformę funkcjonowania samorządów lokalnych i regionalnych. Decentralizacja poprawia efektywność zaspokajania podstawowych potrzeb, ułatwia lepsze zarządzanie poprzez wzmocnienie pozycji obywateli i nadanie im poczucia kontroli i autonomii w procesie dystrybucji zasobów publicznych, powoduje ostatecznie poprawę rozwoju i redukcję ubóstwa. Władze lokalne w krajach europejskich są odpowiedzialne za edukację, opiekę społeczną, służbę zdrowia, mieszkalnictwo i budownictwo, transport drogowy i bezpieczeństwo, zaopatrzenie w wodę i kanalizację itp. Niektóre „podstawowe usługi/obowiązki” samorządów można zidentyfikować we wszystkich rodzajach administracji, w tym te o strukturze federalnej i unitarnej. Poprawnie przeprowadzona decentralizacja i funkcjonujące władze lokalne gwarantują też lepszą efektywność zarządzania, upodmiotowienie lokalnej społeczności oraz lepszą odporność na klęski żywiołowe poprzez nadanie społecznościom poczucia kontroli i autonomii, w tym dostępu do procesów dystrybucji środków publicznych.

Niestety rola władz lokalnych w globalnych ramach samej nauki o rozwoju jest wciąż prawie niezauważana i nigdy nie została właściwie zbadana ani zmierzona w licznych światowych indeksach i rankingach. Z tego względu nadal (z ekonomicznego punktu widzenia) bardzo trudno jest udowodnić, że brak decentralizacji powoduje niższy poziom produktywności. Przykład rozwoju państw Unii Europejskiej, w tym nowych państw członkowskich, budowanej na podstawie zasady subsydiarności pokazuje jednak, że istnieje bezpośrednia korelacja między realizacją celów SDG a jakością funkcjonowania samorządów lokalnych. Tym samym powstaje ścisła korelacja między decentralizacją a konkurencyjnością i produktywnością państwa. Tymczasem w warunkach zmieniającej się sytuacji globalnej i zwiększonego ryzyka powstania konfliktów, sytuacji nadzwyczajnych wywołanych zmianami klimatycznymi itp., budowanie samodzielności społeczeństwa na poziomie lokalnym może mieć kluczowe znaczenie dla jego bezpieczeństwa.

Bibliografia

- Ainger K., Bärenthaler-Sieber S., Vogel J., *Competitiveness of EU vs. US Part 1, 2, 7, 9 of the study Competitiveness under new perspectives*, WWWforEurope Policy Paper no 29, Vienna 2015.
- Cabral L., *Decentralisation in Africa: Scope, Motivations and Impact on Service Delivery and Poverty* Lídia Cabral, Overseas Development Institute, 2011, <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.642.137&rep=rep1&type=pdf>.
- Edwards A., Hupe P., *France: A Strong State, Towards a Stronger Local Democracy?* [w:] H. Daemen, L. Schaap, *Citizen and city. Developments in fifteen local democracies in Europe*, Delft 2000, s. 129-144.
- Gerald E.F., Barron D.J., *International local government law*, „The Urban Lawyer” 2006, vol. 38, nr 1, s. 1-62.
- Germany, federal country – profile*, OECD, United Cities and Local Governments, 2016.
- Gonet W., *Zasady przekazywania zadań jednostkom samorządu terytorialnego przez administrację rządową (Principles of delegation of task to local governments by the national government)*, „Finanse Komunalne” 2011, nr 1-2, s. 43-51.
- Haschke D., *Local Government Administration in Germany* [w:] *Local Government Constitution*, S. Born (ed.), Bonn 1997.
- Haq M., *The Human Development Paradigm* [w:] *Handbook of Human Development, Concepts, Measures, and Policies*, S. Fukuda-Parr, A.K. Shiva Kumar (ed.), Oxford 2009, s. 28-33.
- HDR (1991), UNDP. <http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr1991/chapters/> (dostęp: 19.04.2013).
- HDR (2016), Human Development for Everyone, UNDP, <https://hdr.undp.org/system/files/documents//2016humandevelopmentreportpdf.pdf> (dostęp: 24.07.2018).
- Hlepas N., Kersting N., Kuhlmann S., Swianiewicz P., Teles F., *Introduction: Decentralization Beyond the Municipal Tier* [w:] *Sub-Municipal Governance in Europe*, 2018, s. 1-24.
- Krugman P., *The Age of Diminishing Expectations*, Cambridge, Massachusetts-London 1994.
- Kulesza M., *Transformacja ustroju administracyjnego Polski 1990-2000*, „Studia Iuridica” 2000, nr 38, s. 79-86.
- Otto-Zimmermann K., *Embarking on global environmental governance. Thoughts on the inclusion of local governments and other stakeholders in safeguarding the global environment*, ICLEI 1/6, 2011.

- Regulski J., Kulesza M., *Droga do Samorządu, Od pierwszej koncepcji do inicjatywy Senatu (1981–1989)*, Warszawa 2009.
- Rio. (1992a). United Nations Conference on Environment and Development, *Rio Declaration on Environment and Development*, 3–14.06.1992 (A/CONF.151/26/Rev.1, Vol. I and Corr.1).
- Rio. (1992b). United Nations Conference on Environment and Development, Agenda 21, Rio de Janeiro, 3–14.06.1992 (A/CONF.151/26, Vol. I).
- Robinson M., *Participation, local governance and decentralized service delivery*, [paper prepared for workshop on New Approaches to Decentralized Service Delivery, Institute of Development Studies] Santiago, Chile 2003.
- Schwab K., *The Global Competitiveness Report 2017–2018*, World Economic Forum, 2018, <http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017%E2%80%932018.pdf>.
- Smoke P., *Decentralisation in Africa: goals, dimensions, myths and challenges*, „Public Administration and Development” 2003, vol. 23, s. 7–16.
- Swift N., Kervella G., *A complex system aims to bring French local government closer to the people*, City Mayors Government, 2003.
- Wong S., *What Have Been the Impacts of World Bank Community-Driven Development Programs? CDD impact evaluation review and operational and research implications*, World Bank, Washington 2012.

Why do we need local government? 21st-century challenges with the war in Ukraine versus the tasks of local governments and their impact on the development and competitiveness of the state

Abstract

Governance (and the role of stakeholders) not only affects security and the building of world peace, but also has a crucial impact on the implementation of the Agenda 2030 and Sustainable Development Goals (SDGs), adopted as a UN resolution on September 25, 2015 by heads of state and heads of government during a UN summit. The implementation of the SDG, when there is a threat of restricting access to natural resources (as a result of war or climate change), becomes crucial in the context of shaping economic stability, which is the foundation for global security. The study explores the relationship between economic development and competitiveness, on the one hand, and local government, on the other. The main goal is to ask how important decentralization and self-government are for competitiveness and productivity, and how important are units of self-government for the sustainable development of states. In addition, the study compares the scope of the sustainable development goals defined in the Agenda 2030 with the tasks of local governments and the tasks of local governments, which become key in the face of an armed conflict, or state of an emergency, such as when Ukraine was attacked by Russia.

Keywords

Local government, Agenda 2030, subsidiarity, sustainability, states of emergency, SDG and conflicts

Katarzyna Cichos, doktor nauk prawnych, wykładowca na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Ekspertka w zakresie prawa międzynarodowego, jak również prawnych i instytucjonalnych aspektów zrównoważonego rozwoju.

Pragniemy wspierać polskich naukowców i dzielić się ich dokonaniem. Do naszych głównych zadań należy uwolnienie potencjału polskiej nauki poprzez promocję i popularyzację rodzimej myśli badawczej z zakresu nauk humanistycznych i społecznych, a także wytworzenie mechanizmów i kapitału społecznego, który organizowałby się wokół idei państwowości.

Instytut De Republica jest nowoczesnym zapleczem eksperckim, promocyjnym i wydawniczym dla niedocenianych w kraju i poza jego granicami, a tak ważnych dla właściwego rozumienia historii i zjawisk społecznych, dziedzin nauki. Równie istotnym aspektem we wspomnianym zakresie jest współdziałanie z uczelniami wyższymi, instytutami badawczymi oraz analitycznymi z Polski i całego świata.